

Konference Roma aurea MMXVII

K dvoutisícímu výročí úmrtí jednoho z nejslavnějších básníků antiky Publia Ovidia Nasona uspořádal Ústav řeckých a latinských studií FF UK třídní kolokvium, které probíhalo ve dnech 30. listopadu až 2. prosince 2017. Kolokvium bylo zároveň věnováno doc. Evě Kuťákové, která probudila lásku k římské literatuře u mnoha studentů klasické filologie, k jejímu významnému životnímu jubileu.

První den konference byl věnován uměleckým kvalitám Ovidiova literárního díla. Konferenci zahájil příspěvek Jiřího Šubrta (Olomouc) „Pojetí milenky v Ovidiově sbírce *Amores*“, který přinesl srovnání Ovidiova ideálu elegické milenky s elegickým ženským typem *dura domina*. Jiří Šubrt konstatoval, že Ovidiova literární milenka je pojata mnohem konkrétněji, realističtěji. Ovidiově milostné poezii, i když tentokrát didakticky laděné, se věnoval i následující příspěvek nazvaný „Intertextuální provokace: aluze na epiku v *Ars amatoria* a *Remediích*“. Barbora Krylová (Mnichov) v něm podrobila důkladné analýze Ovidiovy aluze na epiku a došla k závěru, že Ovidius prokává svá díla subtilními provokativními aluzemi, a vtaňuje tak svého čtenáře do intelektuální hry, při níž důvtipně reinterpretuje homérskou *Íliadu*. Jako třetí toho dne vystoupil Michal Ctibor (Praha) s příspěvkem „Proč postavy spí? Narativní technika zneužití spící postavy“, v němž představil spánek postav jako prostředek narativní techniky. Uvedl několik důvodů, proč v básních vypravěč mluví o tom, že některá postava spí, a dospěl k tomu, že u Ovidia je tou nejčastější funkcí vyprávění o spánku postav dostat danou postavu do stavu, kdy jí může být ublíženo.

Program konference potom osvěžila vernisáž panelové výstavy „Proměny Ovidia ve slovech a obrazech“, vytvořené Ústavem řeckých a latinských studií a Ústavem pro klasickou archeologii FF UK ve spolupráci se Seminářem dějin umění FF MU. Slavnostní nálada panovala i v následujících chvílích – účastníci konference měli příležitost vyslechnout *Sonátu super „Hoson zes...“*, skladbu Jana Nováka citující slavnou starořeckou Seikilovu píseň.

Den pak uzavřela přednáška Jednoty klasických filologů, tentokrát samozřejmě na ovidiovské téma. Slova se ujala Dana Svobodová (Praha) a podělila se s posluchači o své zkušenosti s překládáním Ovidia. Že je to práce nelehká, naznačila už názvem své přednášky „Jak sdělit kouzlo Ovidia? Příspěvek k věčné aproximaci“. Ukázala, jaké přednosti mohou nabídnout její překlady oproti starším, ale zároveň zdůraznila obtížnost či spíše nemožnost vybrat nejlepší, ideální překlad.

Druhý přednáškový den otevřela sekce věnovaná ohlasům Ovidia v pozdněantické poezii. První z přednášejících této sekce, Martin Bažil (Praha) se ve svém příspěvku „Prosby z dálky. Optatianus, Dracontius a Ovidiova exilová poezie“ zamyslel nad tím, do jaké míry mohli Optatianus a Dracontius vycházet z této Ovidiovy žánrové varianty elegie a zda Dracontius recipoval Optatiana. Recepci Ovidiových *Proměn* byl věnován příspěvek Marie Okáčové (Brno) „Ozvěny Ovidiových *Proměn* v narativní technice pozdněantických mytologických centonů z Vergilia“. Marie Okáčová ukázala, že i přesto, že jsou mytologické centony utkány z vergiliovských veršů, prozrazují výraznou a rozmanitou ovidiovskou inspiraci. Obzvláště patrné to podle ní je ve třech mytologických epylliích: *Narcissus*, *Progne et Philomela* a *Europa*. Všechny tři centony nečerpají z *Proměn* jenom po obsahové stránce, ale napodobují také narativní techniku Ovidiových vyprávění svou cyklickou kompozicí. Sekci uzavřela Jana Engelbrechtová (Olomouc), která ve svém příspěvku „Radegunda Amalafriidovi – Ovidiovy *Heroides* u básníka Venantia Fortunata“ nejprve zevrubně představila osobnost Venantia Fortunata, básníka přelomu antiky a středověku, a poté se zaměřila na jeho báseň *De excidio Thuringiae*, básnický list svaté Radegundy bratranci Amalafriidovi, a konstatovala, že formální úroveň i tematickým zaměřením dílo snese srovnání s básnickými listy z Ovidiových *Listů heroin*.

Následující sekce nahlížela na Ovidiovu tvorbu v kontextu historie a filozofie. Jarmila Bednaříková (Brno) hovořila ve svém příspěvku „Ovidiovy *Fasti* jako historický pramen“ o možném využití tohoto Ovidiova díla jako pramene k poznání římských politických a náboženských zvyklostí, zároveň však i o některých omezeních vyplývajících z charakteru textu i nejasnosti smyslu některých obřadů a institucí již v Ovidiově době. Otázkou spolehlivosti Ovidia jako historického pramene se zabýval i Ivan Prchlík (Praha), který se v příspěvku nazvaném „Antonius a Brutus literáty, aneb Ovidiův možný příspěvek k dějinám literatury“ zaměřil na básníkovu zmínku o literární tvorbě Antonia a Bruta v *Listech z Pontu*. Na základě konfrontování Ovidiovy formulace s dalšími dostupnými prameny poukázal na nutnost obezřetného zacházení s dalšími informacemi v Ovidiově díle, jejichž výpověd-

ní hodnota je modifikována potřebami básnického jazyka. Peter Fraňo (Trnava) ve svém příspěvku „Pythagorova řeč v 15. knize Ovidiovho diela *Metamorphoses* a Empedoklés“ poukázal na paralely mezi myšlenkami, které Ovidius vkládá do úst postavě filosofa Pýthagora, a dochovanými fragmenty z Empedokleova epického díla, nicméně polemizoval s tezí, že by tuto pasáž bylo možné označit za „empedokleovský epos“.

V odpolední sekci Radka Nokkala Miltová (Brno) a Petr Valenta (Praha) představili ve dvou navazujících příspěvcích „Český překlad Ovidiových *Metamorfóz* a chrudimský malíř Josef Ceregetti. K významu Ovidiových *Metamorfóz* pro barokní umělce“ a „O předloze Ceregettiho překladu Ovidiových *Proměn*“ tvorbu pozapomenutého chrudimského malíře Josefa Ceregettiho (1722–1799), autora nejstaršího známého překladu Ovidiových *Proměn* do češtiny, a vztah jeho překladu k německým předlohám.

Poslední den konference byl vyhrazen recepci Ovidia v post-antické literatuře a také dalším zajímavým tématům jako jeho významu pro divadlo a překladům jeho básnického díla. Matouš Jaluška (Praha) se ve svém příspěvku „Šťastná proměna, jež si zasloužila takového míti Pisatele! Překonávání Ovidia v *Románu o Růži*“ zaměřil na Ovidiovy *Proměny* jako hypotext *Románu o Růži* a došel k závěru, že je pro *Román* charakteristický zvláštní způsob moralizace Ovidiových příběhů, jež jsou přeneseny do světa, který je hříšný i vykoupený zároveň. Jako další vystoupil Martin Šorm (Praha) s příspěvkem „Překlad *Proměn* a proměna jako překlad: *Filoména* Chrétienu de Troyes“. Představil posluchačům rozsáhlou Chrétienuovu tvůrčí činnost, do níž patří i překlady Ovidia, kromě jiného právě příběh o Filoméně z *Proměn*. Přiblížil způsob, jakým autor *Filoménu* překládal, a Filoménu příběh interpretoval jako obraz překladatelského procesu. Středověkou sekci uzavřel Wilken Engelbrecht (Olomouc), který se soustředil na ovidiovskou recepci ve středověkém Nizozemí. Ve svém příspěvku „Dirck Potter, nizozemský „Ovidius“ a jeho *Der minnen loep* (*Běh lásky*). Ovidius v pozdněstředověkém Nizozemsku“ představil uměleckou tvorbu písaře holandských hrabat Dircka Pottera, který začátkem 15. století sepsal sbírku básní *Běh lásky*, představující nizozemskou variaci na *Umění milovat*. Wilken Engelbrecht nastínil ve svém vystoupení vztahy této sbírky k Ovidiovým milostným básním a k systému středověkého nizozemského školství.

Následující sekce opustila středověkou literaturu a přistoupila k recepci Ovidia v literatuře humanistické. Marcela Slavíková (Praha) ve svém příspěvku „*Recte enim a Nasone tuo scriptum est: P. Ovidius* v díle Erasma Rotterdamského“ zkoumala, nakolik a jak je Ovidius, Erasmus vyzdvihovaný básník, v Erasmově díle zastoupen, ať už v podobě přímých citací, nebo

aluzí. Ke slovenským humanistům zavedl účastníky konference příspěvek Eriky Juríkové (Trnava) nazvaný „Recepcia Ovidia u slovenských humanistov (Leonard Stöckel, Martin Rakovský, Valentín Ecchius a Adam Proserchom)“. V posledním příspěvku sekce se dostalo pozornosti Kryštofu Harantovi. Příspěvek Markéty Melounové (Brno) „P. Ovidius Naso a další římské básníci v cestopisu Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic“ hledal odpověď na otázku, v jakých kontextech a jakým způsobem Kryštof Harant ve svém díle na Ovidia odkazuje.

Závěrečná sekce byla věnována problematice překladu a adaptování Ovidiova díla. Eliška Šolcová (Praha) a Eliška Poláčková (Praha / Brno) se v první části svého příspěvku „Divadelní potenciál *Listů heroin*“ zabývaly možným inscenováním původně nedramatických textů v rámci performativní kultury raného principátu. Na konkrétním příkladu Ovidiových *Listů heroin* v následné analýze vyzdvihly rysy díla, které přispívají k jeho dramatickému potenciálu. U téhož textu setrval i Jakub Žytek (Praha), který se v příspěvku nazvaném „*Heroides* v češtině třikrát jinak: kterým metrem se vydat?“ pokusil na základě rozboru jeho tří existujících českých překladů (Mertlíkova v přízvukném hexametu, Burešova v rýmovaném alexandrinu a Fišerova ve volném verši) poukázat na přednosti a omezení zvolených básnických forem. Kolokvium uzavřel Martin Borýsek (York) příspěvkem „Mluví Múzy hebrejsky?“ o novohebrejských překladech římské poezie.

Chronologické nejasnosti spojené s přesnějším určením data básnickovy smrti nabízejí příležitost připomenout si ovidiovské výročí i v letošním roce. Proto Ovidiova osobnost a tvorba zůstane tématem i dalšího ročníku konference, který by měl tentokrát nahlédnout na ovidiovskou problematiku ze širší středoevropské perspektivy.

Magda Králová – Iveta Pastyříková (Praha)